

Byla C-713/23

Prašymo priimti prejudicinį sprendimą santrauka pagal Teisingumo Teismo procedūros reglamento 98 straipsnio 1 dalį

Gavimo data:

2023 m. lapkričio 23 d.

Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas:

Naczelny Sąd Administracyjny (Lenkija)

Nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą priėmimo data:

2023 m. lapkričio 8 d.

Pareiškėjai:

JC-T

MT

Kita proceso šalis:

Wojewoda Mazowiecki

Pagrindinės bylos dalykas

Kasacinis skundas dėl atsisakymo į valstybės narės civilinės būklės aktų registrą įtraukti tos pačios lyties asmenų, kurie yra tos valstybės narės piliečiai, kitoje valstybėje narėje, kurios pilietis yra vienas iš šių asmenų, sudarytos santuokos liudijimą

Prejudicinio klausimo dalykas ir teisinis pagrindas

Atsisakymo į civilinės būklės aktų registrą įtraukti tos pačios lyties asmenų kitoje valstybėje narėje sudarytos santuokos liudijimą prieštaravimas SESV 20 straipsnio 2 dalies a punktui ir 21 straipsnio 1 daliai – Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 267 straipsnis

Prejudicinis klausimas

Ar SESV 20 straipsnio 2 dalies a punkto ir 21 straipsnio 1 dalies nuostatos, siejamos su Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 7 straipsniu ir 21 straipsnio 1 dalimi ir 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2004/38/EB dėl Sąjungos piliečių ir jų šeimos narių teisės laisvai judėti ir gyventi valstybių narių teritorijoje, iš dalies keičiančios Reglamentą (EEB) Nr. 1612/68 ir panaikinančios Direktyvas 64/221/EEB, 68/360/EEB, 72/194/EEB, 73/148/EEB, 75/34/EEB, 75/35/EEB, 90/364/EEB, 90/365/EEB ir 93/96/EEB, 2 straipsnio 2 punktu, turi būti aiškinamos taip, kad pagal jas valstybės narės, kurios pilietybę turi Sąjungos pilietis, sudaręs santuoką su kitu Sąjungos piliečiu (tos pačios lyties asmeniu) vienoje iš valstybių narių pagal pastarosios valstybės teisės aktus, kompetentingoms institucijoms draudžiama atsisakyti pripažinti ir įtraukti šį santuokos liudijimą į nacionalinį civilinės būklės aktų registrą ir taip užkirsti kelią šiems asmenims gyventi toje valstybėje, esant tokios civilinės būklės ir turint tą pačią pavardę, dėl to, kad priimančiosios valstybės teisėje nenumatyta tos pačios lyties asmenų santuoka?

Nurodytos tarptautinės teisės nuostatos

Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – Konvencija) 8 straipsnio 1 dalis, 12 ir 14 straipsniai

Nurodytos Sąjungos teisės nuostatos

Europos Sąjungos sutarties 6 straipsnis

Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 20 straipsnio 1 dalis, 20 straipsnio 2 dalies a punktas ir 21 straipsnio 1 dalis

Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (toliau – Chartija) 7 straipsnis, 21 straipsnio 1 dalis ir 45 straipsnis

2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2004/38/EB dėl Sąjungos piliečių ir jų šeimos narių teisės laisvai judėti ir gyventi valstybių narių teritorijoje, iš dalies keičiančios Reglamentą (EEB) Nr. 1612/68 ir panaikinančios Direktyvas 64/221/EEB, 68/360/EEB, 72/194/EEB, 73/148/EEB, 75/34/EEB, 75/35/EEB, 90/364/EEB, 90/365/EEB ir 93/96/EEB, 2 straipsnio 1–3 punktai

2016 m. liepos 6 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2016/1191, kuriuo skatinamas laisvas piliečių judėjimas supaprastinant tam tikrų viešųjų dokumentų pateikimo Europos Sąjungoje reikalavimus ir iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 1024/2012, 4 straipsnis

Nurodytos nacionalinės teisės nuostatos

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (1997 m. balandžio 2 d. Lenkijos Respublikos Konstitucija) 18, 31 ir 47 straipsniai

Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (1964 m. vasario 25 d. Šeimos ir globos kodeksas) 1 straipsnio 1 dalis, 3 straipsnis

Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (1964 m. lapkričio 17 d. Civilinio proceso kodeksas) 1138 straipsnis

Ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. – Prawo prywatne międzynarodowe (2011 m. vasario 4 d. Įstatymas dėl tarptautinės privatinės teisės) 7 straipsnis

Ustawa z dnia 28 listopada 2014 r. – Prawo o aktach stanu cywilnego (2014 m. lapkričio 28 d. Įstatymas dėl civilinės būklės aktų; toliau – PASC) 3 straipsnis, 104 straipsnio 1, 2 ir 5 dalys, 105 straipsnio 1 dalis, 107 straipsnio 3 punktas

Nurodyta Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisprudencija

2003 m. spalio 2 d. Sprendimo *Garcia Avello*, C-148/02, EU:C:2003:539, 25 punktas

2008 m. spalio 14 d. Sprendimo *Grunkin ir Paul*, C-353/06, EU:C:2008:559, 16 punktas

2013 m. liepos 18 d. Sprendimo *Prinz ir Seeberger*, C-523/11 ir C-585/11, EU:C:2013:524, 23 punktas

2016 m. birželio 2 d. Sprendimo *Bogendorff von Wolffersdorff*, C-438/14, EU:C:2016:401, 32 punktas

2016 m. lapkričio 24 d. Sprendimo *Parris*, C-443/15, EU:C:2016:897, 59 punktas

2017 m. lapkričio 14 d. Sprendimo *Lounes*, C-165/16, EU:C:2017:862, 52 punktas

2018 m. birželio 5 d. Sprendimo *Coman ir kt.*, C-673/16, EU:C:2018:385, 32, 35 ir 36 punktai

2021 m. gruodžio 14 d. Sprendimo *Stolichna obshtina, rayon „Pancharevo“*, C-490/20, EU:C:2021:1008, 47 punktas

Nurodyta Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – EŽTT) jurisprudencija

2002 m. liepos 2 d. EŽTT sprendimas byloje *Goodwin prieš Jungtinę Karalystę*, ECLI:CE:ECHR:2002:0711JUD002895795

2010 m. birželio 24 d. EŽTT sprendimas byloje *Schalk ir Kopf prieš Austriją*,
ECLI:CE:ECHR:2010:0624JUD003014104

2015 m. liepos 21 d. EŽTT sprendimas byloje *Oliari prieš Italiją*,
ECLI:CE:ECHR:2015:0721JUD001876611

2023 m. sausio 17 d. EŽTT sprendimas byloje *Fedotova ir kiti prieš Rusiją*,
ECLI:CE:ECHR:2023:0117JUD004079210

Glaustas faktinių aplinkybių ir proceso pagrindinėje byloje aprašymas

- 1 Pareiškėjai šioje byloje – JC-T, turintis dvigubą Lenkijos ir Vokietijos pilietybę, ir MT, Lenkijos pilietis – susituokė Berlyne (Vokietija). Sudaręs santuoką pirmasis iš jų priėmė sutuoktinio pavardę kaip antrąją savo pavardės dalį. Be to, JC-T paprašius jo pavardę Varšuvos miesto civilinės metrikacijos skyriaus, kuriame buvo išduoti abiejų pareiškėjų gimimo liudijimai, vadovo sprendimu ir Lenkijoje buvo pakeista, prie jos pridėdant antrąją dalį. Pareiškėjai šiuo metu gyvena Vokietijoje, bet ketina persikelti į Lenkiją esant civilinės būklės, atsiradusios sudarius santuoką, ir po santuokos sudarymo priimtomis pavardėmis.
- 2 Pareiškėjai kreipėsi į pirmiau nurodytos įstaigos vadovą ir paprašė įtraukti jų užsienyje sudarytos santuokos liudijimą į Lenkijos civilinės būklės aktų registrą. Vadovaudamasis PASC 107 straipsniu, vadovas savo sprendimu atsisakė tai padaryti motyvuodamas tuo, kad Lenkijos teisėje nėra numatyta tos pačios lyties asmenų santuoka, todėl šio liudijimo įtraukimas į registrą prieštarautų Lenkijos Respublikos teisės sistemos pagrindiniams principams.
- 3 Pareiškėjai apskundė nurodytą sprendimą *Wojewoda Mazowiecki* (Mazovijos vaivada), bet šis savo sprendimu paliko galioti civilinės metrikacijos skyriaus vadovo sprendimą. Be to, vaivada nustatė vokiško ir lenkiško santuokos liudijimų formos neatitikimą, dėl kurio, į registrą įrašant dviejų vyrų vardus ir pavardes, vieno jų duomenis reikėtų įtraukti į skiltį „moteris“. Kadangi Lenkijoje santuoką gali sudaryti tik vyras ir moteris, civilinės būklės aktų įrašuose neleistina įrašyti sutuoktinių vyrų duomenų, neatsižvelgiant į tai, kaip pažymėtos atitinkamos liudijimo formos skiltys.
- 4 Pareiškėjai neigiamą sprendimą apskundė *Wojewódzki Sąd Administracyjny w Warszawie* (Varšuvos vaivadijos administracinis teismas; toliau – WSA) ir paprašė panaikinti sprendimus, kuriais buvo atsisakyta į registrą įtraukti užsienio santuokos liudijimą.
- 5 WSA atmetė skundą, nurodęs, kad pareiškėjai klaidingai teigia, jog Konstitucijos 18 straipsnyje įtvirtinta pareiga saugoti santuoką kaip vyro ir moters sąjungą nereiškia draudimo registruoti užsienyje sudarytos tos pačios lyties asmenų santuokos. WSA konstatavo, kad visa nacionalinė teisės sistema sudaro nuoseklią visumą ir aiškinant Konstitucijos nuostatas pagrindinių teisės sistemos principų kontekste negalima nepaisyti žemesnio rango teisės akto nuostatų. Šeimos ir

globos kodekso 1 straipsnio 1 dalyje santuoka nenumatyta kaip tos pačios lyties asmenų sąjunga – joje santuoka apibrėžta tik kaip vyro ir moters sąjunga. Sutikimas su pareiškėjų pozicija reikštų tos pačios lyties asmenų santuokų pripažinimą nacionalinės viešosios tvarkos sistemoje, o tai nenumatyta Konstitucijoje ir įstatymuose. Todėl užsienyje išduoto tos pačios lyties asmenų santuokos liudijimo įtraukimo į registrą pasekmės pažeistų Lenkijos teisės sistemos pagrindinius principus. WSA taip pat nusprendė, kad atsisakymas įrašyti į registrą nepažeidžia Konvencijos 8 straipsnio ir 14 straipsnio, siejamų su 12 straipsniu ir SESV 21 straipsnio 1 dalimi, nes ginčas yra susijęs su civilinės būklės klausimu, o ne su teise judėti ir apsigyventi valstybėje narėje.

- 6 Pareiškėjai pateikė kasacinį skundą dėl WSA sprendimo *Naczelny Sąd Administracyjny* (Vyriausiasis administracinis teismas; toliau – NSA).

Glaustas prašymo priimti prejudicinį sprendimą pagrindimas

- 7 Pagal PASC 104 straipsnio 2 dalį užsienio valstybės civilinės būklės akto įrašymą į registrą sudaro teisingas pažodinis to dokumento turinio perkėlimas į Lenkijos civilinės būklės aktų registrą kalbine ir formalia prasme, laikantis užsienio valstybės dokumente nurodytų asmenų vardų ir pavardžių rašybos. Civilinės būklės akto įrašo įrašymas į registrą PASC 105 straipsnio 1 dalyje apibrėžiamas kaip materialinis techninis veiksmas, be to, įrašymas į registrą pažymimas civilinės būklės akto įraše. Tiesioginė įrašymo į registrą teisinė pasekmė yra lenkiško civilinės būklės akto įrašo sukūrimas, kuris „atsiskiria“ nuo pirminio įrašo, kuriuo registruojamas įvykis, ir kurio įrodomoji galia prilygsta Lenkijos civilinės būklės akto įrašams, sukurtiems registruojant teisinį įvykį. Pagal PASC 107 straipsnio 3 dalį civilinės metrikacijos įstaigos vadovas atsisako civilinės būklės aktą įrašyti į registrą, jei tai prieštarautų Lenkijos Respublikos teisės sistemos pagrindiniams principams. Taip pat pagal Įstatymo dėl tarptautinės privatinės teisės 7 straipsnį užsienio teisė netaikoma, jeigu jos taikymas sukeltų pasekmes, prieštaraujančias Lenkijos Respublikos teisės sistemos pagrindiniams principams.
- 8 Nors byla susijusi su įrašymu į registrą, atsižvelgiant į pareiškėjų pareiškimus apie ketinimą persikelti gyventi į Lenkiją (priimančiąją valstybę narę, kuri nepripažįsta tos pačios lyties asmenų santuokų) esant tokios civilinės būklės, kuri atsirado sudarius santuoką Vokietijoje, ir su pavardėmis, priimtomis ją sudarius, NSA kilo abejonių dėl SESV 20 straipsnio 2 dalies a punkto ir 21 straipsnio 1 dalies, kuriuose įtvirtinta Sąjungos piliečių teisė laisvai judėti ir apsigyventi valstybės narės teritorijoje, atsižvelgiant į pagrindines teises, visų pirma kylančias iš Chartijos, tokias kaip teisė į privatų ir šeimos gyvenimą (Chartijos 7 straipsnis), ir bet kokios diskriminacijos, visų pirma dėl seksualinės orientacijos, draudimą (Chartijos 21 straipsnio 1 dalis), aiškinimo.
- 9 NSA atkreipia dėmesį į Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisprudenciją, kurioje pabrėžiama, kad civilinės būklės ir su

- ja susijusio santuokos teisinio reglamentavimo klausimai patenka į valstybių narių kompetenciją ir Sąjungos teisė nepažeidžia šios kompetencijos (Sprendimo *Garcia Avello* 25 punktas, Sprendimo *Grunkin ir Paul*, C-353/06, 16 punktas). Valstybės narės gali nevaržomai pasirinkti, ar numatyti tos pačios lyties asmenų santuokas (Sprendimo *Parris*, C-443/15, 59 punktas), bet privalo laikytis Sąjungos teisės ir, konkrečiai, nuostatų dėl laisvės judėti ir apsigyventi valstybių narių teritorijoje (Sprendimo *Bogendorff von Wolfersdorff*, C-438/14, 32 punktas).
- 10 Be to, pagal Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisprudenciją valstybių narių piliečiams pripažįstamos teisės apima teisę gyventi įprastą šeimos gyvenimą kartu su savo šeimos nariais tiek priimančiojoje valstybėje narėje, tiek savo pilietybės valstybėje narėje grįžus iš pirmosios valstybės narės (Sprendimo *Coman ir kt.* 32 punktas, Sprendimo *Stolichna obshtina, rayon „Pancharevo“* 47 punktas).
 - 11 Atsižvelgiant į Direktyvos 2004/38 2 straipsnio 2 punktą, kuriame pateikta „šeimos nario“ apibrėžtis, kuri visų pirma apima sutuoktinį, o sąvoka „sutuoktinis“, kaip ji suprantama pagal šią direktyvą, yra neutrali lyties atžvilgiu ir gali apimti atitinkamo Sąjungos piliečio tos pačios lyties sutuoktinį, valstybė narė negali remtis savo nacionaline teise vien tam, kad nepripažintų Sąjungos piliečio su kitu tos pačios lyties asmeniu kitoje valstybėje narėje pagal jos teisę sudarytos santuokos (Sprendimo *Coman ir kt.*, C-673/16, 35 ir 36 punktai).
 - 12 Taigi tai, kad nacionalinės teisės aktuose nėra nuostatų, nustatančių galimybę tokią sąjungą įrašyti į registrą, neturėtų panaikinti pareigos pripažinti tam tikras konkrečias tokios sąjungos sudarymo pasekmes priimančiojoje valstybėje narėje. Sąjungos pilietis, pasinaudojęs judėjimo ir apsigyvenimo laisve kitoje valstybėje narėje nei jo kilmės valstybė narė, gali naudotis tokį statusą turintiems asmenims suteiktomis teisėmis taip pat prieš savo kilmės valstybę narę (Sprendimo *Prinz ir Seeberger* 23 punktas). SESV 21 straipsnio 1 dalyje valstybių narių piliečiams pripažįstama teisė tiek priimančiojoje valstybėje narėje, tiek valstybėje narėje, kurios piliečiai jie yra, gyventi įprastą šeimos gyvenimą kartu su savo šeimos nariais (Sprendimo *Lounes* 52 punktas).
 - 13 NSA taip pat atkreipė dėmesį į tai, kad Chartijos 7 straipsnyje ir 21 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos nuostatos iš esmės yra tokios pat kaip atitinkamos Konvencijos 8 straipsnio 1 dalies ir 14 straipsnio nuostatos. EŽTT savo jurisprudencijoje nurodytas nuostatas aiškina atsižvelgdamas į Konvencijos 12 straipsnį, o NSA pažymi, kad ši jurisprudencija, vertinant nacionalines nuostatas dėl tos pačios lyties asmenų sąjungų teisinio pripažinimo, per pastaruosius 20 metų keitėsi.
 - 14 Byloje *Goodwin* EŽTT nusprendė, kad Konvencijos 12 straipsnyje vartojamų sąvokų, susijusių su vyro ir moters teise sudaryti santuoką, nebegalima suprasti kaip sąvokų, apibūdinančių lytį vien pagal biologinius kriterijus. Byloje *Schalk ir Kopf* EŽTT nurodė būtinybę teisiškai pripažinti partnerių, kurie kaip šeima gali naudotis Konvencijos 8 straipsnio apsauga, santykius, nors ir pažymėjo, kad valstybės, Konvencijos šalys, turi tam tikrą diskreciją, kol bus nustatytas tinkamas

teisinis reglamentavimas. Byloje *Oliari* EŽTT nusprendė, kad Konvencijos 8 straipsnio nuostata gali būti suprantama kaip nustatanti pozityvią pareigą valstybėms, Konvencijos šalims, reglamentuoti tos pačios lyties porų teisinį statusą, siekiant pripažinti ir apsaugoti jų sąjungas.

- 15 Byloje *Fedotova* EŽTT pirmą kartą išaiškino Konvencijos 8 straipsnį taip, kad valstybės, Konvencijos šalys, privalo instituciniu lygmeniu reglamentuoti tos pačios lyties asmenų sąjungas ir taip tinkamai jas pripažinti ir apsaugoti. EŽTT nuomone, asmeninis gyvenimas negali būti aiškinamas vien kaip teisė į privatumą, bet ir kaip teisė užmegzti ir kurti santykius su kitais žmonėmis, o tradicinio šeimos modelio apsauga negali pateisinti bet kokio tos pačios lyties asmenų teisių teisinio pripažinimo ir apsaugos nebuvimo. EŽTT pripažino valstybėms tam tikrą diskreciją pasirinkti sąjungų registravimo formą atsižvelgiant į socialines sąlygas, vis dėlto poreikį institucionalizuoti apribojo iki partnerystės ar kitos sąjungos.
- 16 NSA yra linkęs aiškinti nagrinėjamas SESV nuostatas taip, kad pagal jas draudžiama atsisakyti įtraukti užsienio valstybės santuokos liudijimą į nacionalinius civilinės būklės aktų registrus, nes tai reiškia, kad priimančioji valstybė negerbia Sąjungos piliečių, esančių atitinkamos civilinės būklės po santuokos sudarymo valstybėje narėje pagal šios valstybės teisės aktus, teisės į šeiminių gyvenimą ir kartu yra diskriminacijos dėl lyties ir seksualinės orientacijos požymis; taip šiems asmenims dar ir užkertamas kelias visapusiškai pasinaudoti teise judėti ir apsigyventi šioje valstybėje. Sąjungos teisėje sutuoktinis ar partneris, su kuriuo Sąjungos pilietis yra sudaręs registruotą partnerystę, nėra skirstomas kaip šeimos narys pagal lytį, todėl ši sąvoka yra neutrali lyties atžvilgiu.
- 17 Su civiline būkle, įskaitant santuoką, susiję nacionalinės teisės aktai priklauso valstybių narių kompetencijai, bet ją valstybės turėtų įgyvendinti laikydamosi Sąjungos teisės, įskaitant teisę dėl laisvo judėjimo. Nacionalinės teisės aktai negali pažeisti „bendrų vertybių“ (Chartijos preambulė), taigi ir kiekvieno Sąjungos piliečio pagrindinių teisių.
- 18 Vis dėlto nurodytas SESV nuostatas galima aiškinti ir taip, kad pagal jas nurodytas atsisakymas nedraudžiamas. Atsisakymas įrašyti į registrą dėl to, kad priimančioji valstybė narė pripažįsta santuoką tik kaip vyro ir moters sąjungą, nereiškia, kad iš Sąjungos piliečių atimama teisė laisvai judėti ir apsigyventi toje valstybėje narėje, tik su išlyga, kad tai suponuoja, jog reikia atsižvelgti į tos valstybės, kurioje nepripažįstama tos pačios lyties asmenų sąjungą, vidaus teisę. Sąjunga gerbia „Europos tautų kultūrų ir tradicijų įvairovę“ (Chartijos preambulė).
- 19 Gavęs atsakymą į prejudicinį klausimą, NSA svarstys, ar tai, kad nacionalinėje teisėje nėra nuostatų, numatančių galimybę įregistruoti tos pačios lyties asmenų santuoką, reiškia, kad nėra pareigos pripažinti tam tikras tokios santuokos sudarymo pasekmes.